

Dějepis pod tlakem

---

 dejepispodtlakem.cz

Nedopust'me, aby mladí lidé přišli o možnost vytvořit si na dějiny 20. století kritický názor.

Zaměstnanci Oddělení vzdělávání Ústavu pro studium totalitních režimů varují Radu ÚSTR před destrukcí vzdělávací činnosti ze strany ředitele Ladislava Kudrny. Své rozhodnutí vysvětlují šikanou, cenzurními zákroky a ohrožením moderního historického vzdělávání v ČR.

Výzva Radě ÚSTR

Výzva k zastavení destrukce vzdělávací činnosti Ústavu pro studium totalitních režimů

Vážený pane předsedo, vážená paní místopředsedkyně, vážení radní,

jako pracovníci Oddělení vzdělávání (dále OV) reagujeme na řadu rozhodnutí ředitele ÚSTR Ladislava Kudrny a jeho prvního náměstka Kamila Nedvědického, která dle nás natolik negativně ovlivňují fungování ústavu, že je ohroženo plnění cílů, k nimž byl zřízen. Informujeme o situaci veřejně, protože zjednání nápravy nesnese odkladu kvůli hrozícím, ale i již nastalým škodám. Pokusíme se stručně osvětlit povahu a negativní dopady těchto rozhodnutí. Podrobnější a aktualizované informace naleznete na webu dejepispodtlakem.cz.

1) Podezření na bossing. Ředitel Ladislav Kudrna a první náměstek Kamil Nedvědický zvolili direktivní styl řízení. Nekomunikují svá rozhodnutí ani záměry se zaměstnanci. Ignorují jejich výzvy ke koncepčnímu osvětlení svých rozhodnutí a k diskuzi. Na pokusy o dialog reagují odvoláním pracovníků, jak se to příkladně stalo v případě vedoucího OV Čeňka Pýchy, které považujeme za nevěrohodně zdůvodněné. V důsledku vytvářejí toxické pracovní

prostředí poznamenané nejistotou a obavami. Vypsané výběrové řízení na vedoucího OV za stávajících okolností považujeme za nelegitimní a žádáme jeho odložení. Požadujeme, aby vedení umožnilo Čeňkovi Pýchovi pokračovat v práci v Oddělení vzdělávání.

2) Cenzurní zákroky. Vedení ÚSTR omezuje svobodu bádání a autoritativně prosazuje přístup k výzkumu a popularizaci minulosti, který je zcela v rozporu s elementárními zásadami akademické práce. Znemožnilo distribuci a prezentaci knihy 13 objektů z (ne)šťastného muzea (ÚSTR 2022), která prošla recenzním řízením a je výstupem externě financovaného projektu NAKI, kde byl ÚSTR partnerskou institucí Národního muzea. Vedení ÚSTR svým postupem znemožnilo prezentovat digitální aplikaci HistoryLab.cz na European Innovation Days in History Education pořádané Radou Evropy a Evropskou komisí (8.-10. 3. 2023). Tento nepochopitelný zákaz vzbudil otázky nejen u organizátorů, ale také u množství partnerských institucí (asociace evropských vzdělavatelů dějepisu Euroclio, ve které je od roku 2016 ústav přidruženým členem; Observatory on History Teaching in Europe Rady Evropy ad.). Vedení tímto postupem porušuje základní standardy vědecké práce a poškozují mezinárodní reputaci ústavu i pozici ÚSTR mezi ostatními výzkumnými a vzdělávacími institucemi.

3) Ohrožení rozvoje historického vzdělávání v ČR. Ředitel Ladislav Kudrna a první náměstek Kamil Nedvědický všeobecně zpochybňují kvalitu práce OV, aniž by nabídli konkrétní argumenty či alternativní koncepci vzdělávání. Vyhýbají se debatě o budoucnosti historického vzdělávání na ústavu. Bez věcné argumentace kritizují zásadní výstupy práce OV, jimž se dostalo pozitivního odborného hodnocení v ČR i zahraničí (např. badatelská učebnice Soudobé dějiny. Nakladatelství Fraus oceněná v roce 2022 na Frankfurtském knižním veletrhu stříbrnou medaili BELMA – Best European Learning Materials Awards). Vedení ústavu se už více než dva měsíce vyhýbá vyjádření, zda se bude nadále podílet na projektu Dějepis+, který probíhá ve spolupráci s MŠMT a Národním pedagogickým

institutem a v němž ÚSTR plní roli hlavního odborného garanta. Veřejně tuto snahu o modernizaci a zefektivnění vzdělávání v dějepisu podpořili hned tři poslední ministři školství, podpora výuky soudobých dějin na školách je součástí programového prohlášení vlády. Za dobu trvání ÚSTR se výstupy vzdělávací činnosti staly součástí státní politiky rozvoje historického vzdělávání v ČR. Máme obavu, že v důsledku nekompetentního vedení ÚSTR nebudeme mít pro rozvíjení této služby veřejnosti nadále podmínky.

4) Nehospodárnost. Za nehospodárné považujeme blokování prezentace a distribuce výše zmíněné knihy, jež byla vytištěna ze státních prostředků a nyní leží ve skladu. Postup vedení ohrožuje také externě financované projekty. Externí financování granty je přitom způsob, jak dlouhodobě šetřit výdaje státního rozpočtu. Deklarovanými personálními a koncepčními změnami jsou ohroženy granty, které ÚSTR získal nebo o ně usiluje v souladu s dosavadní platnou vzdělávací koncepcí. Pokud dojde k destrukci vzdělávací činnosti OV, nebude ÚSTR schopný dostát svým závazkům a vzniknou škody ústavu i partnerským institucím. Ústav ztratí kredit důvěryhodného a respektovaného partnera doma i v zahraničí, nebude na poli vzdělávání a popularizace schopen navazovat kvalitní spolupráci.

Všechny zmíněné skutečnosti a tvrzení jsme schopni Radě doložit a konkrétně obhájit na nejbližším jednání Rady 22. března. Oddělení vzdělávání v prostředí českého dějepisu prosazuje inovativní, multimediální a moderní výukové metody, zaměřené na individuální rozvoj žáků, kteří potřebují umět reagovat na problémy a výzvy současné doby. Obáváme se, že naplnění těchto cílů je kroky současného vedení ohroženo v základech.

Stojíme o to pokračovat v naší už 14 let trvající práci. Věříme, že rada dokáže nestranně posoudit předložené skutečnosti a vyvodit z nich patřičné závěry.

Kontaktní osobou je zástupce vedoucího Oddělení vzdělávání
Mgr. Václav Sixta, Ph.D. (vaclav.sixta@volny.cz, +420 737 318 646).

S důvěrou

Doc. Kamil Činátl, Ph.D., Oddělení vzdělávání ÚSTR

Doc. PhDr. Jan Mervart, Ph.D., Oddělení vzdělávání ÚSTR

Mgr. Tereza Arndt, Oddělení vzdělávání ÚSTR

Mgr. Jaroslav Pinkas, Ph.D., Oddělení vzdělávání ÚSTR

PhDr. Jaroslav Najbert, Ph.D., Oddělení vzdělávání ÚSTR

Mgr. Bohumil Melichar, Oddělení vzdělávání ÚSTR

Mgr. Vojtěch Ripka, Ph.D., Oddělení vzdělávání ÚSTR

Mgr. Anna Macourková, Oddělení konferencí, výstav a stálé
expozice ÚSTR

Mgr. Václav Sixta, Ph.D., Oddělení vzdělávání ÚSTR

Mgr. Tereza Fenclová Mašková, Oddělení vzdělávání ÚSTR

Mgr. Petr Sedlák, Ph.D., Oddělení vzdělávání ÚSTR

PhDr. Pavla Sýkorová, Oddělení vzdělávání ÚSTR

PhDr. Michal Kurz, Oddělení vzdělávání ÚSTR

Mgr. Josef Řídký, Ph.D., Oddělení vzdělávání ÚSTR

Mgr. Michaela Veselá, Oddělení vzdělávání ÚSTR

Mgr. Jiří Maha, Oddělení vzdělávání ÚSTR

Mgr. Martin Váňa, Oddělení vzdělávání ÚSTR

Mgr. Peter Sokol, Oddělení vzdělávání ÚSTR

Mgr. Roman Anýž, Oddělení vzdělávání ÚSTR

Tisková zpráva

---

15. 3. 2023

Vedení ÚSTR odmítá zdůvodnit kritiku vzdělávací činnosti, učitelům přitom hrozí ztráta metodické podpory

---

Výzva zaměstnanců Radě ÚSTR k zastavení destrukce vzdělávací činnosti kritizuje ředitele Ladislava Kudrnu a prvního náměstka Kamila Nedvědického v několika ohledech. Oba všeobecně

zpochybňují kvalitu práce vzdělávacího oddělení, aniž by nabídli konkrétní argumenty či alternativní koncepci vzdělávání.

Terčem kritiky vedení se stala i oceňovaná učebnice Soudobé dějiny, vydaná nakladatelstvím Fraus, na jejímž vývoji pracovalo dvacet odborníků a desítky pedagogů. *„Od kolegů z nakladatelství Fraus víme, že zájem učitelů výrazně předčil očekávání, pracovní sešit k učebnici se bude dotiskovat už podruhé. Poté, co učebnice loni získala ve Frankfurtu nad Mohanem ocenění za druhou nejlepší učebnici v Evropě, je prodejnost dalším dokladem jejího úspěchu. Vedení opakovaně odmítalo se s námi sejit a vysvětlit důvody své kritiky,“* upozornil na problematický přístup ředitele a jeho náměstka Jaroslav Pinkas, vedoucí autorského týmu učebnice.

Vedení dokonce zakazuje distribuci a propagaci na konci roku 2022 vydané knihy 13 objektů z (ne)šťastného muzea, kterou lektoři oddělení napsali v rámci grantové spolupráce s Národním muzeem. *„Kniha je jedním z výstupů programu NAKI II a prošla hodnocením v projektu i standardním recenzním řízením. Text vychází z pětiletého výzkumu sbírky Muzea dělnického hnutí a diskuzí s kolegy napříč historickými obory a muzejnictvím. Jde ale také o prezentaci výsledků, které jsme vytvořili v bezprostředním kontaktu s učiteli dějepisu, občanské výchovy nebo muzejními pedagogy. Tým autorů byl rozhodnutím vedení naprosto zaskočen,“* uvádí za autory publikace spolueditorka Tereza Arndt.

Zaměstnanci vyzývají Radu ÚSTR, aby situaci bezodkladně řešila. Ředitel Kudrna podle nich svévolně demontuje stávající vzdělávací činnost. Postupuje proti platné a v roce 2016 Radou ÚSTR schválené koncepci vzdělávací činnosti. Výsledkem jeho současných destruktivních kroků bude ztráta metodické podpory pro tisíce učitelů. Lektoři oddělení odborně garantují například projekt ministerstva školství a Národního pedagogického institut Dějepis+, který ověřuje možnosti zavádění inovativních metod dějepisného vyučování do základních a středních škol. Využívají

k tomu mj. digitální aplikaci pro práci s prameny HistoryLab, kterou ústav vyvinul ve spolupráci s konsorciem partnerů a desítkami učitelů a učitelek.

„Vedení nepochopitelně ignoruje společnou snahu ministerstva školství, NPI a odborných garantů na projekt Dějepis+ navázat a zajistit pedagogům i žákům pokračování, či dokonce rozšíření metodické podpory. I další projekty domácí a zahraniční spolupráce jsou v ohrožení, což může způsobit nenahraditelné škody z hlediska financování vzdělávací činnosti i samotné reputace ÚSTR v odborné komunitě,“ doplnil Sixta.

Aktuality

---

21. 4. 2023

Zaměstnanci Oddělení vzdělávání ÚSTR podali výpovědi, ve své práci budou ale pokračovat.

Informujeme, že jsme jako pracovníci a pracovnice Oddělení vzdělávání Ústavu pro studium totalitních režimů podali hromadnou výpověď. Po patnácti letech práce na poli výuky soudobých dějin celý náš tým končí. V podpoře badatelské výuky však chceme pokračovat.

Vedení ÚSTR senátorům sdělilo, že nepovažuje vzdělávání za činnost, jež by naplňovala zákonem určenou roli instituce. V této situaci nejsme schopni zajistit fungování projektu Dějepis+. Využili jsme nabídku podpory ze strany MŠMT a domlouváme přesun (alespoň části) týmu na Národní pedagogický institut. Podporují nás i další instituce, s nimiž dlouhodobě spolupracujeme na poli historického vzdělávání. Motivuje nás snaha zachovat funkční tým a udržet v provozu vzdělávací pomůcky (jako je HistoryLab či badatelská učebnice Soudobé dějiny), jež jsou situací na ÚSTR přímo ohroženy. Věříme, že díky podpoře učitelů, historické obce a partnerských institucí se podaří tým i dlouhodobé výstupy udržet a že i projekt Dějepis+ bude pokračovat.

Děkujeme historikům a historičkám, kteří nám vyjádřili podporu v Prohlášení. Děkujeme stovkám učitelů a učitelek, kteří nás podpořili v Petici a často velmi konkrétně popsali, v čem je naše práce přínosná. Oceňujeme, že Výbor pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice Senátu ČR ve svém Usnesení z 18. dubna posoudil petici učitelů jako důvodnou, upozornil na zásadní význam demokratického zkoumání dějin, apeloval na podporu vzdělávání a popularizace soudobých dějin a vyzval vedení ke zklidnění situace.

Krátce po zveřejnění senátního usnesení zaslali ředitel ÚSTR Ladislav Kudrna a jeho první náměstek Kamil Nedvědický institucionálně signované předžalobní výzvy většině pracovníků Oddělení vzdělávání. S odvoláním na právo na ochranu osobnosti požadují veřejnou omluvu za „hrubě urážlivé a nepravdivé výroky a nepřiměřeně kritické hodnotící soudy“, kterých jsme se údajně dopustili v naší Výzvě k zastavení destrukce vzdělávací činnosti ÚSTR z 15. března. Zvolený postup při zklidňování situace příkladně ilustruje naši zkušenost s vedením a atmosféru na instituci, kterou s lítostí po mnoha letech práce na konci června opustíme.

Zaměstnanci a zaměstnankyně Oddělení vzdělávání ÚSTR

23. 3. 2023

Oddělení vzdělávání ÚSTR: Rada nechtěla vidět důkazy, vedení systematicky nemluví pravdu

---

Rada ÚSTR (dále jen Rada) se ve svém usnesení nevyjadřuje k našemu dopisu a ani si od nás pro své jednání nevyžádala žádné podklady. Vzhledem k tomu, že jednání Rady bylo neveřejné, nikdo ze signatářů se jednání nemohl zúčastnit, a doložit tak naše obavy. Nebyli jsme k tomu ani vyzváni, takže Rada se mohla seznámit jen s jednostrannou prezentací stávajícího vedení, ze které potom ve svém usnesení vycházela. Abychom doložili svá tvrzení o podezření z bossingu ad. nás totiž vyzvalo pouze vedení.

Tvrdí-li potom Rada, že právě toto byl její pokus získat od oddělení informace, uvádí tím veřejnost v omyl. Opravdu nechala Rada sběr důkazů o podezření z bossingu a cenzury pouze na řediteli, který podle celého oddělení onu cenzuru a bossing buď inicioval, prováděl anebo schvaloval? Schůzku s předsedou Rady Eduardem Stehlíkem jsme přítom neodmítli, naopak jsme se ji pokoušeli iniciovat s předstihem před zveřejněním naší výzvy.

Ředitel Kudrna opakovaně neuvádí pravdivá tvrzení a zkresluje situaci, viz Závěrečné stanovisko vedení ÚSTR:

- „Není pravda, že oddělení vzdělávání nemohlo prezentovat pomůcku HistoryLab v Bruselu. Na místo odvolaného vedoucího [...] byl vedením Ústavu vyslán jiný zástupce zaměstnavatele, a to také zaměstnanec daného oddělení, o čemž existuje písemná dokumentace.“ **Písemná dokumentace k tomu ale existovat nemůže, protože „jiný zástupce“, konkrétně Vojtěch Ripka, se v Bruselu účastnil úplně jiné akce (History Education in the Digital Age) a jeho pracovní cesta nebyla schválena s cílem nahradit Čeňka Pýchu (European Innovation Days in History Education). Vinou odvolání Č. Pýchy byl příspěvek na konferenci zrušen, jak je zjevné z programu.**

 <p>Co-funded by the European Union</p> <p>EUROPEAN UNION</p> <p>COUNCIL OF EUROPE</p> <p>CONSEIL DE L'EUROPE</p> <p>Co-funded and implemented by the Council of Europe</p>	 <p>HOUSE OF EUROPEAN HISTORY</p> <p>European Economic and Social Committee</p>
<p>11.30 – 12.00</p> <p>Museums, schools, and maps: a new road to learning</p> <p><i>The presentation will focus on the explanation of the collaboration between schools and museums and the use of innovative digital tools (StoryMaps) for the enhancement of history education.</i></p> <p>Chiara PARISI, PhD student in the University of Ferrara, Italy</p>	
<p>12.00 – 13.00</p> <p>Parallel workshops</p>	
<p>Teaching history that is not yet history</p> <p>Workshop Dea MARIĆ, Zagreb University, Ana RADAKOVIĆ, Belgrade University Bjorn WANSINK, Utrecht University</p>	<p>Sensitive issues, emotions, and games</p> <p>Workshop Anna ZADORA, University of Strasbourg</p> <p><i>Analysis and implementation of innovative practices and media (video)</i></p>
<p>HistoryLab.cz: An educational application for working with historical sources</p> <p>CANCELLED</p> <p>Workshop Čeňek PÝCHA, Institute for the Study of Totalitarian Regimes</p>	

- Tvrzení, že vedení Ústavu pro studium totalitních režimů „nebrání distribuci ani propagaci knihy 13 objektů z (ne)šťastného muzea,“ neříká celou pravdu. **Knihy 13 objektů z (ne)šťastného muzea rozhodně nebyla standardně distribuována. Máme doklady usvědčující vedení ze zákazu propagace a distribuce knihy.** Aktuální podoba její distribuce je důsledkem veřejného nátlaku. Jsme si jisti, že kdybychom se neozvali, je distribuce knihy blokována dodnes.
- **Není pravdou, že jsme podezřeni na bossing v Oddělení vzdělávání nejprve neřešili interně. Čeněk Pýcha se opakovaně obracel na své nadřízené ohledně nespokojenosti s komunikačním stylem vedení, písemně i před svědky.** Na opakované snahy o diskuzi reagovalo vedení represivně jeho odvoláním. S koncepčním směřováním ředitele stran vzdělávání nebyli zaměstnanci oddělení seznámeni doteď, ale to vedení nebránilo vyjadřovat se s nedůvěrou nebo hanlivě za zády zaměstnanců k jejich dosavadní činnosti. Tato kritika se k Oddělení vzdělávání dostávala jen neoficiálními kanály a vedla k toxickému prostředí na pracovišti.

Opravdu si vedení ÚSTR myslí, že může 19 lidí – celé oddělení –, kteří za sebou mají patnáctiletý odborný kredit práce pro Ústav i další instituce, obviňovat opakovaně ze lži? **Znovu opakujeme, že všechna svá tvrzení můžeme na vyžádání doložit dalšími důkazy a vyvrátit nepravdy, které jsou o nás prezentovány.**

Zaměstnanci Oddělení vzdělávání ÚSTR

18. 3. 2023

Kritizovaná učebnice neuráží Miladu Horákovou. Ukazuje, jak učit dějepis moderně.

Zastánci současného vedení ÚSTR se usilovně snaží znedůvěryhodnit výzvu Oddělení vzdělávání tvrzením, že se vzdělávací činnost v uplynulých letech odchýlila od zákonného rámce činnosti ústavu. Nezbývá než trpělivě vysvětlovat, proč

je naše dosavadní práce v souladu nejen se zřizovacím zákonem a platnou vzdělávací koncepcí ÚSTR, ale také s cíli státní vzdělávací politiky formulovanými v rámcových vzdělávacích programech.

O čem je badatelská učebnice Soudobé dějiny 9?

Do pozornosti médií a veřejně činných osobností se dostala i učebnice Soudobé dějiny 9 od Nakladatelství Fraus, na které se autorsky podíleli pracovníci Oddělení vzdělávání ÚSTR. Rádi bychom zde uvedli na pravou míru některé nepřesnosti či vyložené manipulace, které jsou s ní ve veřejném prostoru spojovány, ilustrativně v rozhovoru Daniela Takáče s bývalým ředitelem ÚSTR a poslancem Pavlem Žáčkem (ODS) v České televizi 17. března 2023.

V první řadě je třeba říct, jak učebnice vznikala: není sólovým projektem zaměstnanců Oddělení vzdělávání ÚSTR, ale výsledkem koncepční a redakční spolupráce s Nakladatelstvím Fraus. Prošla, jak stanovuje zákonná povinnost, standardním recenzním řízením, tedy kritikou ze strany respektovaných osobností, které se jednotlivými tématy zabývají. Učebnici takto odborně garantuje 19 historiků a historiček z pracovišť po celé republice, pedagogických odborníků a odbornic a dalších specialistů. Ti ve společném dopisu Radě ÚSTR z 15. března 2023 sami vyjádřili znepokojení nad tím, jak vedení ÚSTR postupuje vůči Oddělení vzdělávání a učebnici, jejíž vznik odborně garantovali:

„Učebnice od svého vydání zaznamenala prestižní zahraniční ocenění, pozitivní ohlasy od učitelské i odborné veřejnosti a v neposlední řadě také ohlasy v médiích. Jakožto odborní konzultanti proto rázně odmítáme jakékoliv blíže nekonkretizované výroky o ‚nepravdivých‘ a ‚neetických‘ tvrzeních, jež by učebnice měla údajně obsahovat.“

Učebnici rovněž na základě vlastních odborných posudků akreditovalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Do diskuzí se pak dostalo zejména vyobrazení popravы Milady Horákové. Obraz „Horáková visí” od Petra Motyčky z roku 2012 nelze manipulativně vytrhávat z kontextu celé učebnice: uvozuje blok kapitol nazvaný *Co přinesl komunismus?*, obsahující osm stránek učebnice, doplněný je 11 stránkami pracovního sešitu a 12 stránkami komentáře v příručce pro učitele.

V rámci tohoto bloku je Miladě Horákové mj. věnováno samostatné cvičení, řešené v aplikaci HistoryLab, s názvem Proč žáci psali rezoluci? Cvičení má aktuálně 1731 uložených výsledků – což je součet jednotlivců, skupin i celých tříd, které s ním pracovali. Žáci v něm prostřednictvím analýzy žákovské rezoluce a dalších dobových dokumentů nahlížejí perspektivou tehdejších školních dětí propagandistickou kampaň politického procesu. Přitom se učí rozpoznávat ideologický jazyk a zasazují rezoluci do dobového kontextu. Výsledky jejich práce v aplikaci HistoryLab, při které se snaží porozumět možným postojům dětí-signatářů rezoluce, pak mohou vypadat například takto:

Proč žáci psali rezoluci?

< PŘEDCHOZÍ 4/5

Prozkoumejte další prameny. Nově zjištěné informace doplňte do rezoluce červeně.
Dopište k nim otázku či komentář.

5/5 DALŠÍ >

Odpovězte na otázky.

Proč žáci psali rezoluci?

Protože je k tomu vedli/nutili učitelé. Nešlo v této době o nic neobvyklého. Děti pravděpodobně nenapadlo, co toto hromadné podepisování rezolucí může způsobit. Neviděly v tom nic špatného. Nedokázaly vyvodit důsledky.

218 / 400

Na co byste se zeptali dětí, které rezoluci podepsaly?

Proč jste se podepsaly? Rozumíte všemu, co se zde píše? Myslíte, že vaši rodiče by souhlasili? Jaký trest by si podle vás lidé, proti kterým je rezoluce namířena, zasloužili?

174 / 400

Učebnice prostřednictvím práce s dětskými rezolucemi nabízí žákům příležitost, aby porozuměli mechanismům politických procesů v totalitní společnosti. Tvrdit, že v učebnici se jedná o „dehonestaci“ Milady Horákové a její památky nebo o „politické zpochybňování procesu vyrovnávání se s minulostí“, není ani při nejlepší vůli možné. Dílo samotné je doplněno následujícím komentářem: *„Poprava Milady Horákové v roce 1950 byla jedním z nejbrutálnějších činů komunistického režimu,“* a pokračuje: *„Nevíme přesně, co si lidé zachycení na Motyčkově obraze myslí, nevidíme totiž (až na jednu výjimku) jejich obličej. V následujících kapitolách se pokusíme nahlédnout do myslí lidí, kteří zažili počátky komunistického režimu v Československu i pokus o jeho revizi v šedesátých letech.“* Stejně tak se explicitně zmiňuje, že se jedná o obraz s problematickým významem: *„Motyčka [popravu Horákové] pojal jako variaci na domácí zabijačku, což vyvolávalo a dodnes vyvolává polemiky.“*

Autorský tým vybral osobnost Milady Horákové a její tragickou smrt jako symbol pro celou éru 50. let v Československu. Rozhodl se pro použití uměleckého díla, a nikoliv např. fotografie, z několika důvodů:

1) Tematické bloky kapitol vždy uvozují umělecká díla, která mají schopnost upoutat pozornost a vzbuzují otázky. Motivují tedy žáky a žákyně k tomu, aby se o minulost vůbec zajímali. Zkušenost s učebnicí ukazuje, že díla dokáží historii představit jako živé téma pro současnost. Žáci a žákyně si díky kontroverznímu dílu uvědomí, že historie i dnes vzbuzuje emoce a podněcuje diskuze. Srovnajme tento přístup s faktografickým výkladem politických procesů od tabule. Pokud je Milada Horáková představena jako živé téma a žáci a žákyně mají příležitost formulovat vlastní otázky, zůstane v nich její příběh trvale. U výkladu hrozí, že se fakta po ověření testem vytratí z paměti.

Právě kontroverze, tedy vědomí toho, že demokratická společnost se nevztahuje k minulosti jednotně, ale na rozdíl od autoritářských režimů pluralitně a často skrze protichůdné pohledy, je důležitým principem moderní didaktiky dějepisu a občanského vzdělávání. I proto se princip kontroverze vtělil do Koncepce vzdělávací činnosti a popularizace ÚSTR, která byla schválena Radou ÚSTR v roce 2016. Koncepcí byla konkretizována obecná formulace § 4 zákona č.181/2007 Sb., zřizujícího ÚSTR a ABS:

„Pro vzdělávání a popularizaci v tématech, jež mohou být politicky citlivá, je klíčové dodržování těchto pravidel (jde o základní principy občanského vzdělávání): vyučující nesmí indoktrinovat, tedy manipulovat tématem v zájmu vlastního přesvědčení; podpora samostatného kritického myšlení, nikoli snaha získat někoho pro svůj názor; nutnost pojednávat kontroverzní témata jako kontroverzní, včetně prezentování názorů všech relevantních stran účastnících se polemiky.“

2) Motyčkův obraz umožňuje žákům a žákyním učit se interpretovat umělecká díla. Umění představuje rozšířený a funkční způsob vztahování se k minulosti, jak dokládá množství intervencí ve veřejném prostoru. Kupříkladu na známých dílech Davida Černého lze modelově ukázat, jak je umění schopno zprostředkovat náročná historická témata a otevřít je debatě. Obdobně

je koncipována role uměleckých děl v učebnici. Umění využívá specifické výrazové formy a žáci a žákyně by si měli osvojovat strategie, jak umění poučeně interpretovat. I proto je Motyčkův obraz upraven digitálními nástroji z aplikace HistoryLab (kreslení, komentování), které zaměřují pozornost žáků a žákyň na významové prvky obrazu.

3) Dílo rozvíjí porozumění etické dimenzi historie, což je jeden ze základních principů historického myšlení. Pro hodnotovou výchovu žáků ve školách je nezbytné, aby žáci a žákyně byli vystaveni situacím, kdy jsou v sázce morální hodnoty. Motyčkův obraz upozorňuje na aspekty vyrovnávání se české společnosti s komunismem tím, že je v něm jedna z nejbrutálnějších justičních vražd 50. let zasazena do idylického prostředí Ladovy vesnice. Tato konstelace přirozeně generuje otázky: Jak běžní lidé reagovali na represe 50. let? Proč k nim docházelo? Co si mohli myslet? Jak jejich jednání posuzovat dnes a jak na něj reagovat? Učebnice tímto metodickým přístupem naplňuje zcela v duchu současného Rámcového vzdělávacího programu pro základní školy cílové zaměření dějepisu: *„Žáci jsou vedeni k poznání, že historie není jen uzavřenou minulostí ani shlukem faktů a definitivních závěrů, ale je kladením otázek, jimiž se současnost prostřednictvím minulosti ptá po svém vlastním charakteru a své možné budoucnosti.”* (RVP ZV, s. 56). S využitím pestré skladby pramenů mohou v následujících kapitolách na řadu relevantních otázek žáci hledat s učiteli odpovědi.

Jako autorský tým učebnice si stojíme za tím, že badatelská učebnice Soudobé dějiny 9 není pokusem o relativizaci hodnotových soudů. Naopak nabízí promyšlené postupy, jak může být poučení z dějin tematizováno v hodinách dějepisu. Učebnice a badatelská metoda, kterou jako první systematicky rozpracoval autorský tým pro použití na školách, sloužily jako východisko Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy a Národnímu pedagogickému institutu pro přípravu projektu Dějepis+.

Kritika učebnice, která doposud ve veřejném prostoru zazněla, poukazuje spíše na nekompetenci kritiků vyjadřovat se k historickému vzdělávání a základním principům jeho inovace. Tento svůj hendikep pak dohánějí výroky o ideových sporech v historické obci nebo o domnělé politické agendě, kterou má učebnice podsouvat – mluví z nich ale především nepochopení stávajících trendů v didaktice dějepisu. Kvality učebnice dokládá i ocenění na Frankfurtském knižním veletrhu stříbrnou medailí BELMA – Best European Learning Materials Awards.

Petici na podporu Oddělení vzdělávání ÚSTR za necelé tři dny podepsalo přes 600 lidí, silně zastoupení jsou především vyučující dějepisu. Rozsah podpory i osobní komentáře signatářů a signatářek dokládají, že právě badatelský a kritický přístup k výuce minulosti, reprezentovaný dosavadní činností Oddělení vzdělávání ÚSTR a jeho partnerských institucí, naplňuje představy mnoha učitelů a učitelek o tom, jak by měla výuka soudobých dějin vypadat.

Autorský tým učebnice Soudobé dějiny 9 a současně signatáři Výzvy k zastavení destrukce vzdělávací činnosti Ústavu pro studium totalitních režimů

17. 3. 2023

Přibývá projevů podpory dosavadní činnosti Oddělení vzdělávání ÚSTR

Petici na naši podporu už podepsalo více než 550 signatářů a signatářek, mezi nimi v první řadě vyučující dějepisu, studenti a studentky i kolegové a kolegyně z akademických pracovišť. Iniciátoři petice mají v úmyslu podpisy předat Senátu. Pozitivních vzkazů si všimla i média. Deník Právo připomenul kritická vyjádření místopředsedy Senátu Tomáše Czernina na adresu vedení ÚSTR v souvislosti s výstavou o české šlechtě. Kromě petice nás potěšila také slova podpory od ředitelky Muzea romské kultury Jany

Horváthové: „*Je chybou odvolávat kvalitní pracovníky, kteří jsou chloubou celé instituce ÚSTR.*” Postupně budeme zveřejňovat i další příklady podpory ze strany našich partnerů.

Také předsedkyně odborové organizace na ústavu, Stanislava Vodičková, v médiích potvrdila, že situace v ústavu není standardní: „*Bohužel musím konstatovat, že se nejedná o ojedinělou záležitost, ale v posledních měsících jsme řešili i jiné stížnosti zaměstnanců.*“

Připravili jsme pro vás rozšířenou sekci Naše činnost, aby se veřejnost mohla seznámit s nejnámějšími projekty vzdělávacího oddělení.

16. 3. 2023

Trváme na znění Výzvy v jejím plném rozsahu

Otevřená výzva Radě Ústavu pro studium totalitních režimů vyvolala vlnu zájmu i mediální pozornosti. K jejímu zveřejnění nás vedly obavy o schopnost oddělení zajistit plnění cílů, k nimž bylo zřízeno, a hrozící i již nastalé škody, k nimž došlo po řadě problematických rozhodnutí ředitele ÚSTR Ladislava Kudrny a jeho náměstka Kamila Nedvědického. Stávající vedení na naši výzvu posléze na stránkách Ústavu reagovalo tiskovou zprávou, v níž naše tvrzení zpochybňuje, a to přestože byla určena Radě ÚSTR. Jestliže vedení po uveřejnění naší výzvy tvrdí, že má jít kniha *13 objektů z (ne)šťastného muzea* konečně do distribuce (například prodejce Kosmas její zařazení do prodeje zatím podle našich dostupných informací zpochybňuje), jsme za to rádi. Ale to, že se tak děje až po zveřejnění našich obav, rozhodně nepovažujeme za standardní akademickou ani profesní praxi.

Nepřekvapilo nás, že Ladislav Kudrna a Kamil Nedvědický popírají tvrzení v naší výzvě. Vnímáme to jako pokus vedení zastrašit nás a znejistit všechny, kteří se nás rozhodli ve veřejném prostoru podpořit.

Naším cílem není posílat si vzkazy přes média – ostatně kdyby vedení zvolilo jiný styl komunikace, nemuseli jsme se k psaní výzvy vůbec uchýlovat. Chceme řešit skutečné problémy, které v ÚSTR nastaly, ať už se jedná o ohrožení rozvoje moderního dějepisného vzdělávání v ČR, podezření na bossing stran vedení, cenzurní praktiky nebo nehospodárnost. Stojíme si za obsahem Výzvy v jejím plném znění a můžeme pouze zopakovat, že všechny uvedené skutečnosti a tvrzení jsme schopni Radě doložit a obhájit je na jejím nejbližším zasedání 22. března.

Signatáři Výzvy

Petice

Zaznamenali jsme, že na naši podporu vznikla petice vyučujících dějepisu. Této iniciativy si velice vážíme. Je pro nás významnou podporou v nepříjemné situaci, ve které jsem se ve vlastní instituci ocitli a proti které se teď musíme bránit.

Někteří kolegové a kolegyně nás také podpořili svými vzkazy, z nichž některé zde vybíráme. *„Badatelská výuka a podpora kritického myšlení mi dávají velký smysl při výuce dějepisu. Nová učebnice a materiály v projektu D+, které získáváme, jsou velkou podporou na hodinách, a tak chci vyjádřit podporu všem tvůrcům,“* uvedla na podporu moderně pojaté výuky v komentáři svého podpisu Markéta Mládková, pedagožka na Gymnáziu Matyáše Lercha. Vyučující dějepisu Monika Hrubešová pak svou zkušenost s materiály Oddělení vzdělávání shrnula takto: *„Díky jejich práci, projektu D+ a badatelství jsem měla možnost naučit se vyučovat dějepis jinak než klasickou frontální výukou. Díky kvalitně zpracovaným lekcím žáky hodiny [dějepisu] baví a mě také. Bez jejich didaktických podkladů bych badatelsky učit nezačala.“*

Oddělení vzdělávání si kladlo a klade za cíl podílet se na rozvoji dějepisné výuky soudobých dějin, která žáky aktivizuje, vede je k samostatnému myšlení a učí je přemýšlet a pracovat jako

historici. Pozitivní zpětné vazby vyučujících, akademiků z pedagogických fakult i studentů učitelských oborů a pedagogiky, tedy budoucích učitelů, a samozřejmě i dalších profesí si více než vážíme.

Naše činnost

HistoryLab

Aplikace HistoryLab podporuje badatelskou výuku s historickými prameny v dějepise. Zaměřuje se na dějiny 20. století. Nabízí učitelům a žákům bezpečné prostředí, v němž mohou tvořivě pracovat a nebát se chyby. Díky tomu si hravou formou osvojují dovednosti a principy historického myšlení, čímž rozvíjejí svou historickou gramotnost. Dosud má aplikace více než 6 tisíc registrovaných učitelů a více než 100 tisíc odevzdaných cvičení. Aplikaci aktuálně využívá také Uměleckoprůmyslové museum či Muzeum umění Olomouc ve svých probíhajících výstavách. Více informací na <https://historylab.cz/>.

Výběr z médií:

Badatelská učebnice soudobých dějin

Nová učebnice „Soudobé dějiny“ nabízí badatelskou metodu výuky nedávných dějin pro žáky a žákyně 9. tříd. Učebnice je unikátní tím, že nechce, aby se žáci a žákyně pouze učili data významných událostí, ale aby porozuměli příčinám historických milníků a sami si hledali odpovědi na otázky. Učebnice obsahuje dobové fotografie, reprodukce uměleckých děl nebo archivní dokumenty a je propojena s digitální dílnou pro práci s historickými prameny HistoryLab. Učebnice byla v soutěži BELMA vyhlášena druhou nejlepší evropskou učebnicí roku. Více informací na <https://badatelskydejepis.fraus.cz>.

Výběr z médií:

Dějepis+

„Dějepis+“ je projekt MŠMT, který má za cíl modernizovat výuku dějepisu na základních a středních školách v ČR. Projekt je realizován ve spolupráci s Národním pedagogickým institutem a zkouší nové metody výuky dějepisu. V současné době probíhá pokusné ověřování na více než 300 školách v celé ČR. Projekt podporuje učitele formou školení, seminářů a metodik a snaží se posílit činnostní a badatelskou výuku dějepisu. Projektové týmy se soustředí na čtyři oblasti ověřování, včetně praktické výuky, podpory škol při změně metod výuky, vytvoření učících se komunit učitelů a využití získaných dat pro revizi RVP a rozvíjení kompetencí žáků. Více informací na <https://dejepisplus.npi.cz/>.

Výběr z médií:

Muzeum dělnického hnutí

V letech 2018–2022 jsme spolupracovali s Národním muzeem na projektu aplikovaného výzkumu Muzeum dělnického hnutí v 21. století. Hlavním cílem bylo zpřístupnit, kriticky analyzovat a prezentovat materiály stranických muzeí KSČ a další sbírky obdobné povahy pro edukační účely. Projekt se zaměřil na artefakty z této sbírky a ukazuje je jako kulturní dědictví vhodné k práci i v 21. století. Web projektu nabízí výběr unikátních materiálů z oficiálních sbírek a je rozšiřován o předměty jiných institucí, aby prezentovaly celé kulturní dědictví. Více informací na <https://www.mdh21.cz/>.

Výběr z médií:

History and media/Media and history: Educating Creatively

Projekt probíhal v letech 2014–2016 ve spolupráci s Filozofickou fakultou Univerzity Karlovy, Ústavem paměti národa a Mezinárodní komisí pro hodnocení zločinů nacistického a sovětského okupačního režimu v Litvě. V rámci projektu byla realizována řada workshopů, tzv. historických dílen, jejichž cílem bylo vybudovat platformu pro kreativní dialog mezi učiteli, studenty a dalšími skupinami,

kteře se zajímají o proces výuky dějepisu a současnou historickou paměť a její roli ve výuce dějepisu. Hlavním výstupem se stala Mezinárodní mezioborová a recenzovaná konference „Škola vs. paměť? Konflikt, identita, soužití (střední Evropa)“. Během projektu vzniklo také výukové prostředí Socialism Realised, které umožňuje zahraničnímu publiku vyhledávat a analyzovat multimediální obsah týkající se komunistických režimů v Evropě. Na československém příkladu popisuje specifika života ve východním bloku.

Výběr z médií:

Erasmus+

Nevěnujeme se pouze vzdělávání v České republice, ale své aktivity cílíme i směrem do zahraničí, protože věříme, že československé dějiny 20. století mají univerzální sdělení a lekce na nich založené mohou pomáhat rozvíjet demokratické a občanské kompetence kdekoli na světě. Projekt „Experience the State Socialism Reimagined“ od roku 2018 ve spolupráci s partnery ze Slovenska, Bulharska a Bosny a Hercegoviny dále rozvíjel platformu Socialism Realised a rozšířil ji o širší zkušenost zemí východního bloku. Roku 2022 jsme navázali projektem „Exploring the Past in the Present: Learning Civics through History“, který realizujeme s partnery z Bulharska, Polska a Slovenska. Vytváříme metodiku a cvičení pro evropskou pedagogickou veřejnost, která by ráda posilovala občanské, mediální a demokratické kompetence studentů skřez výuku historie. Projektem mají projít tisíce studentů ze zemí východní Evropy.

Konference Dějiny ve veřejném prostoru

Společně se zástupci Univerzity Karlovy, Univerzity Jana Evangelisty Purkyně, Historického ústavu Akademie věd ČR a organizace Antikomplex jsme vytvořili mezinárodní a mezioborové fórum Dějiny ve veřejném prostoru s cílem v pravidelném dvouletém intervalu poskytovat příležitost nejen k mezioborové diskuzi, ale také

k obecnější výměně názorů a zkušeností, jež se dotýkají problematiky zpřítomňování dějin ve veřejném prostoru. Více informací na <https://forumdvp.cz/>.

Opening Up Historiana

Roku 2018 se Oddělení vzdělávání stalo spolutvůrcem online vzdělávacího multimediálního prostředí Historiana, které zastřešuje evropská asociace učitelů Euroclio. Aplikace je založena na práci s historickými prameny a obsahuje také digitální nástroje pro tvorbu vzdělávacího obsahu. Podporuje získávání historických znalostí a rozvoj kritického myšlení, digitálních a občanských kompetencí. Díky navázané spolupráci se podařilo otevřít českou část Historiany s prameny k období stalinismu v Československu, komunikaci během sametové revoluce, reklamě na Západě a Východě či perestrojce ve východním bloku. Více informací na <https://historiana.eu/>.

Antisemitismus a anticiganismus v Česku (EVZ)

Nad výzkumem Stereotypy o Romech a Židech v české společnosti, který podpořila německá nadace Erinnerung, Verantwortung und Zukunft jsme se sešli se Sociologickým ústavem AV ČR, abychom prozkoumali stav výuky, která má budovat u žáků a studentů toleranci a odstraňovat předsudky. Výstupem výzkumu je publikace *Co si myslíš o... Předsudky v české společnosti a jak s nimi účinně pracovat ve škole*. Více informací na <http://stereotypy.cz/>.

Semináře a letní škola pro vyučující

Semináře pořádáme jak samostatně, tak pravidelně ve spolupráci s Národním pedagogickým institutem, Archivem bezpečnostních složek, Národním muzeem, Českou televizí, Jihočeským divadlem, Městskou knihovnou v Praze, Uměleckoprůmyslovým museem v Praze a dalšími institucemi. Svoje výstupy prezentujeme každoročně na festivalu Korzo Národní.

Od roku 2010 pravidelně organizujeme letní školu, dvoudenní program nabitý workshopy a přednáškami, určený primárně pro vyučující, ale také pracovníky muzeí či neziskových organizací. Posledních devět let se letní škola koná ve spolupráci s Centrem současného umění DOX.

Více informací o činnosti našeho oddělení najdete na <https://www.dejepis21.cz/>

Kontakty

Václav Sixta, zástupce vedoucího Oddělení vzdělávání ÚSTR
(vaclav.sixta@volny.cz, +420 737 318 646)

Tereza Arndt, spolueditorka knihy 13 objektů z (ne)šťastného muzea (tereza.arndt@email.cz, +420 728 563 422)

Jaroslav Najbert, spoluautor badatelské učebnice Soudobé dějiny 9
(jarda.najbert@seznam.cz, +420 605 065 634)

Jaroslav Pinkas, hlavní metodik projektu Dějepis+
(jaroslav.pinkas@seznam.cz, +420 728 672 962)

Kamil Činátl, vedoucí projektu HistoryLab.cz
(kamil.cinatl@centrum.cz, +420 728 081 329)